

ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Π. Αρχ. Αμ. Αρσένου
15/7

Αγαπητέ κώστα

Το εσωκρίστο εκπαιδευτικό και διοικητικό γράμμα
καταβήκει με τη μορφή του άρθρου και επίσης εφαιδρεύει με
επισημάνσεις για την Ακτία.

Εξέρον ότι πρόκειται να γίνει η διακρίση με
καταμετρητικό τρόπο με βάση την ηλικία και την ηλικία. Επί
της διακριτικής αυτής, ότι η Ακτία μελλοντικά επιφέρει να
προσέλθει με εσωκρίστο εκπαιδευτικό και διοικητικό

Φίλος,
Μανώλης

Αθήνα, 14 Ιουλίου 1997

Κύριο
Κώστα Σημίτη
Πρωθυπουργό

Μαθητέ Γρύτρε

Στην συνεδρίαση της 11.7.97 του Υπουργικού Συμβουλίου εξέθεσα τους λόγους για τους οποίους δεν με βρίσκει σύμφωνο η υπογραφή του Κοινού Ανακοινωθέντος της Μαδρίτης. Στην ίδια συνεδρίαση, δεσμεύθηκα να καταθέσω με περισσότερη λεπτομέρεια και γραπτώς τις παρατηρήσεις μου.

Δεν αμφισβητώ το δικαίωμα του Πρωθυπουργού να εφαρμόσει την πολιτική που θεωρεί κατάλληλη. Πρέπει, ωστόσο, να σημειώσω ότι το Κοινό Ανακοινωθέν της Μαδρίτης αποτελεί στροφή στην εξωτερική πολιτική και έρχεται, κατά τη γνώμη μου, σε αντίθεση με τις πάγιες θέσεις του ΠΑΣΟΚ. Από τη στιγμή, όμως, που η συντριπτική πλειοψηφία του Υπουργικού Συμβουλίου αποδέχθηκε τη νέα πολιτική, εγώ δεν θα επιμείνω στην πτυχή αυτή. Το σημαντικό είναι η ίδια η πολιτική. Επ' αυτής θα διατυπώσω τις παρατηρήσεις μου.

1. Είναι πλαστό και παραπλανητικό το δίλημμα «εξομάλυνση ή αντιπαράθεση» με την Τουρκία. Πολύ περισσότερο το δίλημμα «πόλεμος ή ειρήνη». Η Ελλάδα έχει κάθε λόγο να διατηρεί τις καλύτερες σχέσεις με όλους τους γείτονές της. Οχι, όμως, εξαγοράζοντας την καλή γειτονία με την παραχώρηση νόμιμων δικαιωμάτων.
2. Πολλοί ομιλούν για τον ελληνοτουρκικό διάλογο, ως να μην έχει πραγματοποιηθεί ποτέ. Η αλήθεια είναι ότι διάλογος έχει διεξαχθεί πολλές φορές και πάντα επιβεβαίωσε τη σταθερότητα του τουρκικού επεκτατισμού.
3. Η ιστορία των ελληνοτουρκικών σχέσεων έχει αποδείξει ότι όποτε η Ελλάδα υποχώρησε κάπου για να κάνει μία κίνηση καλής θέλησης, η Τουρκία χρησιμοποίησε αυτή την υποχώρηση ως σκαλοπάτι για να εγείρει κι άλλες διεκδικήσεις, για να ασκήσει μεγαλύτερη επεκτατική πίεση. Με άλλα λόγια, παρόξυνε και δεν κατεύνασε. Σημειώνω ότι, τρεις φορές στο παρελθόν, η κατόπιν διεθνών πιέσεων διολίσθησε στις θέσεις μας είχε σημαντικό κόστος για τη χώρα και κινδύνευσε να οδηγήσει σε πολιτικές διευθετήσεις αναθεωρητικού χαρακτήρα στο Αιγαίο και τελικά σε κλιμάκωση της έντασης στις Ελληνοτουρκικές σχέσεις.

4. Η Άγκυρα προσπαθεί πάντα να μας παρασύρει σε διπλωματικές διαδικασίες που της επιτρέπουν να κερδίζει πόντους και να προωθεί τις διπλωματικές θέσεις της. Το τέχνασμά της είναι τετριμμένο: Αφήνει να αιωρούνται υποσχέσεις, εκμεταλλευόμενη την ορατή τάση της Ελλάδας να τις αποδέχεται ως κινήσεις «καλής θέλησης» και τελικά να επιτυγχάνει τους στόχους της. Όλα αυτά θα είχαν μικρή σημασία και θα ήταν επιπροσθέτως και διδακτικά, εάν δεν συνεπάγονταν σοβαρές δεσμεύσεις από μέρους μας.
5. Τον τελευταίο καιρό κυκλοφορεί η θεωρία ότι στο εσωτερικό της Τουρκίας συντελούνται διεργασίες, που ωθούν προς μία διαφοροποίηση της πάγιας επεκτατικής συμπεριφοράς της. Σύμφωνα μ' αυτή τη θεωρία, η ελληνική διπλωματία πρέπει θα εκμεταλλευθεί αυτές τις διεργασίες, όπως επίσης και τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό της Τουρκίας για να ρυμουлκήσει την Άγκυρα σ' άλλου τύπου σχέσεις με τη χώρα μας. Προσωπικά δεν συμμερίζομαι αυτή τη θεωρία. Θα συμφωνούσα, όμως, η ελληνική διπλωματία να διερευνήσει εμπράκτως κατά πόσο υπάρχει αλλαγή της τουρκικής στάσης. Υπό την απαραίτητη προϋπόθεση ότι η διερεύνηση αυτή γίνεται κατά τρόπο που δεν υπονομεύει τα δικαιώματα και τη συνολική διαπραγματευτική θέση της χώρας μας. Αυτό πρακτικά σημαίνει τελείως διαφορετικούς χειρισμούς απ' αυτούς που έγιναν.
6. Η πάγια θέση των κυβερνήσεων του ΠΑΣΟΚ ήταν ότι η μόνη εκκρεμότητα με την Τουρκία είναι η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας. Όλα τα άλλα προβλήματα πηγάζουν από αυθαίρετες τουρκικές διεκδικήσεις κι όχι από υπαρκτές διμερείς νομικές διαφορές, που απαιτούν διαπραγματεύσεις και εκατέρωθεν υποχωρήσεις για να επιλυθούν. Ουσιαστικά, οι κυβερνήσεις μας απέρριπταν τη διαπραγμάτευση επί των τουρκικών διεκδικήσεων, γιατί από μία τέτοια διαδικασία η Ελλάδα είχε μόνο να χάσει και η Τουρκία μόνο να κερδίσει.
7. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η συνεχής άρνηση διαλόγου με την Τουρκία δημιούργησε αρκετές φορές δυσμενείς εντυπώσεις για τη χώρα μας. Η Τουρκία εκμεταλλεύθηκε πολύ καλά την τάση της διεθνούς κοινότητας να παραπέμψει σε συνομιλίες, προκειμένου να εμφανισθεί διαλλακτική και να κρύψει την επιθετικότητά της. Το πρόβλημα είναι υπαρκτό για την ελληνική διπλωματία στο πεδίο της τακτικής. Επομένως, πρέπει να αποκτήσει μία ευελιξία, που θα της επιτρέψει να μην εισέλθει σε μία διαπραγμάτευση, αλλά από την άλλη πλευρά να συντηρεί μία κινητικότητα για να αμβλύνει τις πιέσεις.
8. Το δίλημμα δεν είναι, λοιπόν, μεταξύ διπλωματικής ακινησίας και κινητικότητας. Το σφάλμα δεν είναι ότι καθιστούμε την τακτική μας ευέλικτη, αλλά ότι αλλάζουμε τον ίδιο τον πυρήνα της στρατηγικής μας.
9. Θα ήμουν απολύτως υπέρ ενός απλού και καθαρού συμφώνου μη επίθεσης. Θα συμφωνούσα με ένα κοινό ανακοινωθέν, που θα περιλάμβανε τα τρία πρώτα σημεία του ανακοινωθέντος της Μαδρίτης και ένα τέταρτο, που να αποκήρυσσε ρητά τη χρήση βίας και την απειλή χρήσης βίας. Το ανακοινωθέν της Μαδρίτης, δυστυχώς, περιλαμβάνει διατυπώσεις, που συνεπάγονται σημαντικές δεσμεύσεις για την Ελλάδα.

10. Στο σημείο 4 του Ανακοινωθέντος γίνεται αναφορά σε ζωτικά συμφέροντα και ενδιαφέροντα της Τουρκίας στο Αιγαίο. Τα ζωτικά συμφέροντα ορίζονται από το κάθε κράτος κι όχι από το διεθνές δίκαιο. Είναι πολιτικός όρος, που εκ των πραγμάτων παρακάμπτει τους ισχύοντες νομικούς κανόνες. Η Ελλάδα, που όλα αυτά τα χρόνια αγωνιζόταν να επιβάλει ως αποκλειστικό κριτήριο το νομικό καθεστώς, τώρα αφήνει ανοικτή τη πόρτα για να το παρακάμψουν. Είναι γνωστό, ότι η Τουρκία έχει ορίσει ως ζωτικό της συμφέρον το γεωπολιτικό έλεγχο του Ανατολικού Αιγαίου. Θα ήταν άσφογη η αναφορά μόνο σε νόμιμα δικαιώματα, γιατί και οι δύο χώρες έχουν νόμιμα δικαιώματα στο Αιγαίο.
11. Στο σημείο 5 του Ανακοινωθέντος γίνεται αναφορά στην αποφυγή μονομερών ενεργειών. Το τουρκικό υπουργείο Εξωτερικών ήδη ερμήνευσε το σημείο αυτό ως παραίτηση της Ελλάδας από τα 12 μίλια. Η επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης είναι μονομερής ενέργεια του κάθε κράτους, γιατί αποτελεί άσκηση νομίμου δικαιώματος. Η Ελλάδα δεν έχει νομική υποχρέωση να διαπραγματευθεί τα 12 μίλια με τρίτες χώρες. Αυτό δεν πρέπει να συγχέεται με την ενημέρωση που μπορεί για πολιτικούς λόγους να κάνει η Αθήνα σε γειτονικά κράτη και σε κράτη που η ναυτιλία τους χρησιμοποιεί το Αιγαίο. Δεν θέλω επ' ουδενί να αμφισβητήσω τη δήλωσή σας ότι στη συνάντηση της Μαδρίτης δεν έγινε καμία αναφορά στα 12 μίλια. Αυτό, όμως, δεν σημαίνει ότι δεν θα αντιμετωπίσουμε προσεχώς την τουρκική - φοβάμαι και την αμερικανική - θέση ότι έχουμε δεσμευθεί να μην εφαρμόσουμε τα 12 μίλια, χωρίς προηγούμενη έγκριση της Άγκυρας. Κι' αυτό γιατί δεν απαιτήσαμε τη διατύπωση ότι θα πρέπει να αποφεύγονται μονομερείς ενέργειες, που δεν αποτελούν νόμιμα δικαιώματα της κάθε χώρας.
12. Η διπλωματική ιστορία έχει αποδείξει ότι η ασάφεια των διατυπώσεων ευνοεί πάντα την επιτιθέμενη και αναθεωρητική πλευρά κι όχι την αμυνόμενη, που υποστηρίζει το status quo. Το ίδιο συμβαίνει και όταν σε επίσημα κείμενα αφήνεται ελεύθερο το έδαφος σε υποκειμενικές ερμηνείες και αναγνωρίζονται υποκειμενικά κριτήρια.

Τα παραπάνω σημεία θεμελιώνουν την προσωπική μου ανησυχία για τις εξελίξεις. Θεωρώ υποχρέωσή μου να προειδοποιήσω για τον ολισθηρό δρόμο στον οποίο έχουμε εισέλθει. Κρίνω ότι η Κυβέρνησή μας σύντομα θα βρεθεί αντιμέτωπη με τουρκικές απαιτήσεις και με δυτικές πιέσεις, που θα είναι δύσκολο να αντιμετωπίσει χωρίς αναδίπλωση και εθνικό κόστος.

Για να αντιμετωπισθούν, έστω σε κάποιο βαθμό, αυτές οι εξελίξεις, πιστεύω ότι είναι αναγκαίο να καταδείξουμε με τη στάση μας και τη θέση μας ότι παραμένουμε σταθεροί στις πάγιες θέσεις μας. Πιο συγκεκριμένα:

- Το Κοινό Ανακοινωθέν δεν είναι δυνατόν να υπέχει θέση «Συμφώνου Φιλίας και Συνεργασίας». Τέτοια σύμφωνα υπογράφονται αφού λυθούν όχι για να λυθούν τα διμερή προβλήματα.

- Είναι αναφαίρετο δικαίωμά μας η επέκταση των χωρικών υδάτων στα 12 μίλια. Η Εθνική μας Στρατηγική διαμορφώνεται με βάση την σαφή προοπτική άσκησης αυτού του δικαιώματος.
- Δεν υπάρχουν ανοικτά πολιτικά ζητήματα εθνικής κυριαρχίας στο Αιγαίο, το status quo του οποίου βασίζεται στις Διεθνείς Συνθήκες και τη διεθνή νομιμότητα. Επομένως, δεν τίθεται θέμα πολιτικών διευθετήσεων και η μόνη αποδεκτή διμερής διαφορά με την Τουρκία είναι νομικού χαρακτήρα και συνίσταται στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας με βάση το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας.
- Η πορεία εξομάλυνσης των ελληνοτουρκικών σχέσεων προϋποθέτει την ουσιαστική και αποτελεσματική συμβολή της Τουρκίας στην άρση των τετελεσμένων στην Κύπρο, την αποχώρηση των Τουρκικών στρατευμάτων κατοχής και των εποίκων και στην εξεύρεση δίκαιης και βιώσιμης λύσης στο Κυπριακό.
- Το δόγμα του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου Ελλάδας-Κύπρου αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της Εθνικής μας Στρατηγικής. Όχι μόνο γιατί συμβάλλει στην αμυντική θωράκιση της μεγαλονήσου, αλλά και γιατί επαναφέρει την Ελλάδα στον γεωπολιτικά κρίσιμο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου. Η επάνοδος αυτή σε μία περιοχή που η Ελλάδα είχε πολύπλευρη ιστορική παρουσία αναβαθμίζει το στρατηγικό ειδικό βάρος της χώρας μας και εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Ελλάδα οφείλει να αναπτύξει μία φερέγγυα αποτροπή, ικανή να αναχαιτίσει τον τουρκικό επεκτατισμό. Αυτό σημαίνει αποτελεσματικές Ένοπλες Δυνάμεις, υγιή οικονομία, υψηλό φρόνημα, ισχυρή διεθνή θέση και ξεκάθαρη εθνική στρατηγική. Εάν για όλα τα άλλα υπάρχουν αντικειμενικές δυσχέρειες, για τη χάραξη Εθνικής Στρατηγικής απαιτείται απλώς πολιτική βούληση και πριν απ' όλα καθαρές κουβέντες. Έχω την εντύπωση, όμως, ότι στο επίπεδο αυτό υπήρξε πράγματι διγλωσσία που προκαλεί σύγχυση στους κόλπους του ΠΑΣΟΚ αλλά και στην ευρύτερη κοινή γνώμη. Ελπίζω οι παραπάνω παρατηρήσεις μου να αποτελέσουν μια θετική συμβολή για την αποσαφήνιση των θέσεων στα εθνικά θέματα.

Με εκτίμηση

Γεράσιμος Δ. Αρσένης